

Ex cathedra, zakóban

– Zakó? Esküvőre mész?

Egyetemi kollégák csodálkozó gúnymosolya és néhány kolléganő elismerő csettintése:

– Na végre!

– A zsebek miatt kell – magyarázkodtam szerényen.

Nem volt könnyű megfelelőt találni. Végül az egyik belvárosi használtruha-bolt pincéjében szúrtam ki egy kissé viseltet, de még nem rongyos *külföldi* zakót. Ebben talán nem leszek olyan, mint a végrehajtó.

Próba közben a tükörbe pillantván, kővé dermedtem.

– Ez Mick Jagger zakója! Ezt viselte, amikor John Lennonnal bulizott, s egy lesifotós lekapta őket.

– Ha maga mondja... – vont vállat az eladónő, s kicserélte az árcédulát.

*

Magam kerestem a bajt. Minek kellett hübelebalázs módjára meghirdetnem a trükkregény-szemináriumot?

„Jössz Hübele Balázs órájára?” „Jövök, csak elszívom a cigit.”

Amíg nem fújom kívülről az összes nevet, regénycímet és évszámot, a zakóm zsebeiből fogok puszkálni. Jobb zsebemben a világirodalom, bal zsebemben a magyarok, belső zsebemben a szerbek. (Ha a jugók nem verik szét az országukat, most néhány mellényzseb is kellene.)

Beöltöztem, aztán... Ahogy a Móricka elképzelte!

Egyetlen egyszer sem sikerült kihúznom a megfelelő cédulát. Rodolfo ügyesebben manipulált a kártyával, mint én a regényekkel.

Fontolgattam a hordozható számítógépet, de félttem, hogy a bölcsészkaron kiröhögnek. Persze mit számít, ha a zakóm zsebeiből virító cetlik miatt úgyis vigyorogni fognak?

De nem vigyorogtak. Vagy ha mégis, akkor nem a zakóm miatt, hanem a szavaimon, ha a szakzsargonban elvettem a sulykot. Például amikor a trükkregény-szeminárium első perceiben bevallottam, hogy tisztában vagyok a „trükk” szó negatív akusztikájú immanens konnotációival.

„Mit brekeg a krapek?”

Megpróbáltam másképp:

– A „trükk” szónak rossz mellézköngéi vannak. Kérem, soroljunk fel néhányat!

– Svindli. Bunda. Átverés. Kicseszés.

– Köszönöm! Remek. Ezzel szemben, én a „trükkregény” kifejezést nem érték kategóriaként használom, hanem olyan semleges szakkifejezésként, mint a „kalandregény”, „családrege”, „történelmi regény”.

Hagytam, hogy ezt megrágnak, majd folytattam:

– Trükkregénynek nevezem azokat a regényformájú prózai műveket, melyek szerzője elveti a történet elmondásának egyszerű módjait, s olyan információkat iktat a könyvbe, melyek révén az a látszat keletkezik, hogy az éppen olvasott szövegnek van egy másik létformája is, s a kezünkben tartott regény csak változata egy állítólagos, általában fiktív „eredetinek”. A fiktív vagy valóságos eredeti és a kezünkben tartott szöveg viszonyát tekintve két alapvető trükk létezik: 1. egyszerűbb esetben a fiktív eredeti megegyezik az éppen olvasott regénnyel (áldokumentum-regény), 2. bonyolultabb esetben a fiktív eredeti része vagy tárgya a bonyolultabb elbeszélői játéknak (regény a regényben, regény az éppen író/olvasó regény írásáról).

Megvártam, míg befejezik a jegyzetelést, aztán hozzáfűztem:

– Mindazonáltal valljuk be, hogy a klasszikus regény is átverésen alapul. Tolsztoj például mindenkét átver azzal, hogy úgy tesz, mintha tudná, mit gondol Anna Karenina a férje füleiről. Honnan tudhatná ezt Tolsztoj? A trükkregény abban különbözik a normál regénytől, hogy leleplezi az átverést, vagyis önmagát mint trükköt. Éppen ez a leleplezés az a trükk, amely azt a benyomást kelti, hogy itt nincs trükk... Világos?

„Holnap átiratkozom Az ószláv félhangok című szemináriumra.”

– Végezetül – tapogattam a zakóm zsebeit – hangsúlyozni szeretném, hogy a trükkregények között világirodalmi csúcsok lapulnak.

„Lapulnak a csúcsok? Hogy fogunk ebből levizsgázni?”

*

A bevezető okoskodás után azt javasoltam, hogy a trükkregény kérdését közelítsük meg egy irodalmi kísérlettel.

– Ki-ki képzelje magát regényírónak. Úgy. Remek. Hogyne, lehet zakó nélkül is. Pulcsiban. Sőt gatyában is. Hé!

Lecsillapodtak, én pedig ismertettem a kísérlet lényegét:

– Kérem, hogy mindenki írjon vázlatot egy regényhez, amely arról szól, hogy ülünk az egyetemen, s a tanár azt kéri, hogy írjunk vázlatot egy regényhez, amely arról szól, hogy ülünk az egyetemen, s a tanár azt kéri, hogy írjunk vázlatot egy regényhez, amely arról szól...

Megértették. S amikor fogadni akartam velük, hogy nem lesz két egyforma regényterv, azt felelték, hogy tudják. Szerintük sem lesz két egyforma terv. Kivéve, ha egymásról puskáznak.

Am eszükbe se jutott csalni. Élvezték a bulit. Megfűztek, hogy adjam fel házi feladatnak. Mert ihletet akarnak gyűjteni!

Na ja. Vagy lógni a következő óráról. Esetleg végleg elmenekülni a trükkregény-szemináriumról.

De nem menekült el senki. S mindenki megírta a leckét.

Van itt minden: részletes életrajzi bevezető, lírai tájleírás, indulás előtti sminkelés, metrókaland a jegyellenőrökkel, évfolyamtársak bemutatása... Tücsök-bogár. Végül egy meglepetés.

A szemüveges diáklány dolgozata

Jelentkeztem a trükkregény-szemináriumra. Gondoltam, megnézem, mi ez a marhaság. Még nem tudom, milyen lesz, csak az első órán vagyunk túl, de a tanár érdekes arc. Ócska zakót hord, mintha turkálóban vette volna. Kiderült, hogy tényleg. Mert amikor kivettem az indexemet a félév eleji aláírás-hoz, elkezdtem tüszögni. Allergiás vagyok a naftalinra! A pasi a bolhapiacról öltözködik. (Talán csak a tornacsukája eredeti. Habár az se mai darab.)

Amíg a zsebkendőmet kerestem, ő engem parodizált:

– Hapci-hapci!

Nem tudtam, mi ütött belé. Csak később jöttem rá, hogy nem bírja a macskaszórt. (Nagyon sajnálom, de én akkor sem fogom kidobni a cicámat, ha a trükkregény-szeminárium takonyba fullad.)

Aznap este találtam a táskámban egy kéziratot. Négyrét hajtott papír, méretéből és szagából ítélve, sokáig lapulhatott egy molyirtóval kezelt ruhadarab zsebében.

Úgy került hozzám, hogy véletlenül hozzáfogtam az indexemhez, s a táskámba dobtam. Nem tudom, hol történt: a büfében, a könyvtárban vagy a tanteremben. Máshol nem vettem elő az indexet.

A papír egyik oldalán (1) egy regényvázlat, a másikon (2) egy személyes jellegű jegyzet olvasható (bár lehet regényrészlet is).

Az alábbiakban változtatás nélkül közlöm a két szöveget.

(1)

Trükkregény a trükkregényről (szerkezeti vázlat): tanulmány a trükkregényről, plusz jegyzetek a tanulmány írójáról, aki éppen egy trükkregényt ír a trükkregényről. A tanulmány tudományos jellegű, a jegyzetek regényszerűek: szereplők, idősíkok, helyszínek és stílusok keverednek benne, csak a szerző nevében beszélő alak ugyanaz, bár folyton más és más nézőpontból látjuk őt.*

** Sajnos nem tudtam megállapítani, hogy az „író” azonos-e a „szerzővel”.*

(2)

Az a szemüveges csaj egész előadás alatt kerek szemmel stírol engem. Biztos felismerte rajtam Mick Jagger zakóját. A mai fiatalok buknek a hatvanas évekre. Retró, vagy mi az ördög. Óra végén rákérdezek.*

** Nem derült ki, mi a hézag. Amikor ki akartam őt faggatni, mindkettőnket olyan tüszögés fogott el, hogy a csaj elmenekült. Aztán e-mailben megírta, hogy ezentúl a hátsó padban fog ülni, mert nyilván allergiás vagyok a macskájára. Ő pedig nem bírja a naftalinszagot. Sajnálja, mert a zakóm nagyon fess.*